

Sárospataki

Iskusági Közlöny

Főszerkesztő:

Ladányi Mihály

Társzerkesztők:

Osváth József és Stunda István

Felelős szerkesztő:

Kiss Géza

Kiss Géza

Tartalom: Felelős szerkesztő beköszöntője. — Bencze Domokos: A „Májusi nász“-ból. — Lengyel Gyula: A „gém.“ — Gulyás József: Három X. (vers). — Stunda István: William James és Myers „Tudatalatti én“-je. — Kiss Géza: Versek. — Osváth József: Szimet Tászór. — A sárospataki főiskola aranykönyve (tanulók). — Bencze Domokos: Levél a Székelyföldről. — Kiss Géza: Margitka meghalt. — Gulyás J.: Adattár. — Diákhumor. — Irodalom. — Hírek. — Szerk. üzenetek. — Hirdetések.

Megjelenik július és augusztus kivételével havonta egyszer

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Sárospatak. Kollégium.

Előfizetés
egész évre 4 kor.

XXXI. évfolyam.

1. szám

1915 szeptember.

Sárospataki
Ifjúsági Közlöny

XXXII. évfolyam. 1. szám. 1915 szeptember

Főszerkesztő:

Ladányi Mihály

Társzerkesztők:

Osváth József és Stunda István

Felelős szerkesztő:

Kiss Géza

FELELŐS SZERKESZTŐ BEKÖSZÖNTŐJE.

Az íróasztalom felett egy megtévesztően plasztikus képdomborodik ki arany keretéből, mely egy remek tájrészletre nyíló ablak rájájának tetszik. Benczúr: Kedvenceim. Ez az én kedvenc képem. Csupa erő — gyöngédségekben kifejezve! Ha igazán szeretünk valamit, igen bajos megmondani, hogy mi az, amit szeretünk rajta, de engem talán az az anyásan gyöngéd gesztus ragad meg legjobban ebből a műalkotásból, amellyel a fehér kendős hölgy kezébe fogja egyik kedvencét, egy halványpiros mákvirágot és oly dédelgető szeretettel tartja tenyerén, mintha szerelmesének lenne a színes, beszédes szíve...

Milyen selymesen finom mozdulat ez és mégis mily markáns! Milyen félbemaradt volna ez a kép, ha a hölgy leeresztett kezekkel állna és csak szemével simogatná kedvencét. De nem! Érzékítő kapcsolatot keres a szeretete és annak tárgya között és csak akkor érzi teljesnek gyönyörűségét, mikor meg is érinti, meg is fogja azt, amit szeret.

Szakasztott így vagyok én ezzel a lappal!

Ezt a boldogítóan közvetlen kapcsolatot teremtette meg az Ifjúsági Közlöny és az iránta érzett szeretetem közt a felelős szerkesztői tiszttség.

Eddig is szerettem, eddig is ott állottam mellette, — hiszen hat éve dolgozom bele -- de most már az eddigi,

jószántamból való szeretet hivatalos kötelességgé érett. Most már a tenyeremre veszem, a szívemen viselem a sorsát, mint ahogy a kedves hűgunk, az édes mátkánk szerencsését szoktuk istápolni. Érzem: nehéz feladat, de a ragaszkodó szeretet szárnyat ad, hogy a cél felé röptessen. Kész programot nem adok előre, csak a textusát jelentem be: arra fogok törekedni, hogy a Közönség és az Ifjúság még jobban megszeresse „a legifjabb embereknek ezt a legöregebb ujságát!” Ha sikerül elérnem, Kedves Olvasóm, hogy az általam szerkesztett lapot kedvenceid közé sorozod, akkor merem remélni, hogy velem s dolgozó társaimmal együtt engem is befogadsz a szíved szeretetébe! Remélhetem?...

A „MÁJUSI NÁSZ“-BÓL.

A Május beszélget most a Hegyalján.
 Valakit üdvözlök az utcaszögleten.
 Fehér ruha, piros napernyő
 Tovalibeg az utca kék levegőjén
 És elvesz a sarkok kék ködén.

És Olga elment. Tavaszba ment.
 Mint egy kacagó májusi álom,
 Mint egy mosolygó májusi csók.

És Olga megjött. És én megyek,
 Mikor halványan, színtelen
 Leborúl az ősz a Rákóczy-várra
 S meséket mond csodaszép-Neked
 Kopott, hazátlan trubadurról,
 Kopott, hazátlan ábrándokról
 A Hegyalja . . . a Hegyalja . . .

* * *

Láttam egy leányt,
 Amint tovatűnt az orgonák
 Imbolygó, aranyszínű illatában
 És elveszett az almavirágok
 Fehéres-rózsaszín ködén.

Láttam egy leányt ;
 Magas volt, mint az ifjú fenyő ;
 Az arca hó volt, mely keleten
 Hajnali tűzben ég a bérc fokán ;
 A fűrte arany, mely alkony-tájon
 Rezgő sugárban suhant le az égről
 És szeme távol időkbe nézett,
 Mint éjfélkor az északi fény.

Láttam egy leányt
 Letűnt szerelmek, kőbor emlékek
 Mosolygó tavaszi ünnepén,
 Mikor ódon hársak száz virága
 Színehagyottan pergett,

Elöttem szállt, elöttem tűnt el,
Elöttem sietett tova messze
Egy ly, egy eáncsodaszép leány.

Azóta látom, egyre látom
Fehér szoborkép áll a sötétben,
Midőn az éjféli álmából fölriad,
A szögletekben koppan a halál
És muzsikál a csönd,
Halottí indulót muzsikál a csönd.

Azóta látom, azóta érzem,
Amint mellettem ül a padon,
Mikor ezüstszinű, finom felhőben
Árad az illat a fák között.
Azóta érzem, amint az ajkamon
Felzokog egy elcsókolatlan,
Színehagyott, szomorú csók.

Bencze Domokos.

A „GÉM“.*

— Irta : LENGYEL GYULA. —

Még a múlt ősszel történt, mikor a magyar falukon vasvillás magyarok fohászokdtek az út mentén, várva a kincses automobilo-
kat.

— Hej, csak erre hozná az ég azokat az automobilo-
kat, hadd boldogúlna fel attól a falu. — Ez volt az álta-
lános kívánság.

A falu közepén levő hidat elzárták kerékkötő láncsal s a munkától edzett erős markok lelkesülten szorongatták a különböző harci eszköz-
t.

Az örség hat emberből állt, Kötörö András hites veze-
tése alatt. Balog Ambrus egy hosszú rúdra erősített horgot
cipelt a vállán. A többiek kezében büszkén meredt előre a
vasvilla.

A hidon tanácskoztak éppen. Kötörö vitte a szót.

— Száz percent a falu porciója, emberek. Ha megfog-
juk a francia „gémet“, nem lesz több adó. Mitőlünk ezu-
tán éhen hal a végrehajtó. A jegyző is csak a lábát lógázni
fog ide járni. Mindent a falu kasszája fizet. A méltóságos
nagy erdejét is megvesszük, a cseres legelővel együtt. De
azért megengedjük neki, hogy kihajtsa rá a marháját, tizenöt
pengőért darabját.

— Sok lesz a' koma, — vélekedik Balogh Ambrus. —
A méltóságos csak hat forintot szed egy jószágtól.

— Nem ért ahhoz kend. A méltóságos azért úr, hogy
fizessen. Kend is majd fizethet Makszinál, mint a köles a
kalap aranyból, — oktatja Kötörö András Balog Ambrust.

— Azt már magam is szeretném látni, a mikor én
fizetek. Nem látta még azt se pap, se rektor, se végrehajtó.
De még én magam sem emlékezem ilyenén cselekedetemre.

— No, ezután fizethet kend koma, mert a kincsből
egy kalap arany a kendé. Olyan biztos, mintha a zsebében
volna. Mert ha elfogjuk a franciát, először is magunk között
teszünk osztályt. Minden ember részesülése egy kalap arany.
Nekem kettő jár, mert én hites vagyok. A többi a falué. A
két pej csikót mindjárt megveszem a sógoromtól. Ha lefog-
juk a francia „gémet“.

* Mutatvány L. Gy. szendrőládi lelkész *Ágyúfüst alatt* c. új könyvéből.

— Sz' csak ide jöjjön! Ha csak sárkánytejet nem szoptott, lekapom én ezzel a kampóval. Mizsó cigányt is ezzel ugrasztottam át a garádon tegnapelőtt virradóra, — szól hatalmas mellét kidüllesztve s a kampós rudat előre feszítve Balogh Ambrus.

— Távolodjék el, koma, a Mizsóért, — kap észbe a hités. Az alvégbe igen veszködik a liba jószág. Kisérje fel ide. Beszórakozzuk a vizipuskaházba, hadd emésszen nyugodalmasan reggelig. Mert ha Mizsót el nem kasznyizzuk, reggelre kikaparja a szemünket az asszonynépség, az elvesztett libák miatt. Akkor azután hiába lesz a kalap arany.

Balogh Ambrus csendesen elballag az alvég felé. A háza előtt megáll. Leveszi a fejről a kétesztendős viselt szalma kalapot. Forgatja, úgy nézegeti. Tétováz egy darabig, de végre is benyitja az ajtót. Rászól a sötétben csendesen szendergő asszonyára:

— Hideg van, hé! Add ide a posztó kalapomat.

Fejébe nyomja a hatalmas posztó kalapot s amint a Mizsó kunyhója felé ballag, jóleső érzéssel állapítja meg, hogy a posztó kalapba legalább két marokkal több fér, mint az ócska szalma kalapba.

Mizsó esküdözött, hogy ő olyan ártatlan, mint a gyenge bárány. De Kötörő megnyugtatta, hogy éppen azért hozták el a vizipuskaházba, hogy legalább még az éjszakán olyan is maradjon.

Szeliden mosolyogtak le a csillagok a nyárvégi csendes éjszakában, a vizipuskaház előtt beszélgető emberekre. Csendes pipaszó mellett tárgyalták az elkövetkezendő nagy eseményt, a falu jólétét, ha elfogják a francia „gém“-et.

Kötörő András a vizipuskaház ajtajához támaszkodva, nézte a csillagos eget, mikor Mizsó cigány megzörgette az ajtót és kiszólt:

Hités úr! Eresszenek ki, majd lelopom én az aranyat arról az ördögmasináról egy pofa bagóért. Biz' Isten nem kell egyéb, még ha kínálnának sem.

— Maradhass, cigány, — szólt egyet rugva az ajtón Kötörő. — Csak nem állunk cigánnyal egy bandába?!

— Nemzetes hités úr! — beszél tovább Mizsó. — Ne szivja már fenekére a pipát, mert hamus lesz a bagó. Beleállt a görcs a gyomromba. Meg a fogam is fáj, hadd alkal-

mazzam rá azt a gyönyörűséges bagót, akit kigyelmed termel. Nyujsa be a hasitékon a pipát, takarosán kikaparászom.

— Elkéstél, Mizsó! János bátyám is kedveli a kaparékot, úgy éjfél tájban. Neki ajándékozom, — szól Kötörö, füstölgő pipáját az egyik vasvilás ör felé nyujtva.

— Szégyelheti is magát ökelme, — felel ki belülről a cigány. — Paraszt létére bagózik. En, ha neki volnék, aztán oly szép, cserepes házam volna, még éjszaka is két krajcáros szivart szívnék.

A falu vége felől zörgés hallatszik. Felfigyelnek az örök. A kemény markok szorosabban simulnak a vasvillanyelekhez. Balogh Ambrus azonban a huzásra felkapott horgot leeresztve, megszólal:

— Szekér . . .

— Meg ló, — egészíti ki a hites.

— Együtt szokot járni, — szól a megállapításba a bagóval foglalatoskodó János.

— Mi pedig olyan szekeret várunk, aki ló nélkül szaladgál, — mondja, harmattól nedves bajuszát simogatva az egyik ör.

A szekérsörgés s a lovak patkóinak kopogása mind erősebben hangzik a csendes éjszakában. Kötörö a vasvillára támaszkodva néz a zörgés irányába. Egyszerre az emberekhez fordul:

— Emberek! A franciának csavargós az esze. Könnyü annak lovat venni, akinek van pénze. Hátha szekéren viszi az aranyat? Fogjuk meg!

Amint a hidhoz ér a szekér, „állj, halt, megállj“ kiáltások és magasra emelt vasvillák fogadják. Az első ülésen ülő szürös ember egyet ránt a lovak gyeplőjén s megáll a szekér. A hátsó ülésen akkor riad fel szunyókálásából egy könnyü felöltöbe öltözött fiatal ember.

— Ki vagy, mi vagy? Lefelé arról a szekérről! — rendelkezik Kötörö.

— Nem megyek bizony én, mert ez ez én saját tulajdonom, — mondja nyugodtan a szekeres ember. Utasa azonban engedelmesen mászik lefelé s lába reszketve keresi a szekér fercéhét.

— Kicsoda kend? — vallatja Kötörö a szürös embert.

— Fuvar, mondja az egykedvűen.

— Kit visz kend? — érdeklődik tovább Kötörö.

— A fene meg jobban tudja! Azt láttam, hogy nadrág van rajta, meg hosszú kabát, de hogy kifizette a fuvart előre, hát nem kérdeztem, hogy kiféle.

— No hát tudja meg kend, hogy „gém“-et hozott, — mondja fontoskodva Kötörő.

Azután mellénye zsebéből gyufát kotorázott elő. Végig húzta a nadrágszáron s a még lángra nem kapott gyufát odatartja a remegő utas orrá alá. Mikor ez az orrfacsaró kén-szagtól köhögve, félre fordítja a fejét diadalmasan kiált fel:

— „Gém“ ez! . . . Tisztára „Gém“! Nézzék, kendtek, hogy forgatja a fejét, mint a nyaktekertés. Ide a sok pénzzel, hé, francia!

— Ne bántsanak emberek! Gelb vagyok én Szécsről, az öreg Gelb fia. Nincsen nekem pénzem, csak egy italméresi engedélyem, — felelt rémült hangon az utas.

— Igaz ember nem jár éjszaka! — volt az egyhangú vélemény.

— Meg kell kutatni a szekereket! — adja ki a rendeletet Kötörő.

A szekérben azonban nem találnak egyebet csak két abrakos tarisznyát és egy kötéllel átkötött csomó lucernát. A villanyélel meglökdösi a reszkető utast. Balog Ambrus reákiált:

— Hol az arany, „gém“ ur? Akiért eladtad a hazát! Tapogassuk meg emberek!

— Maga bírása senki sem lehet, — csillapítja le a hitest az embereket. — Bezárjuk a gémet a Mizsó mellé. Reggel majd kivilágosodik az igazság.

Erre éktelen ordítás hangzik ki a vizipuska kázból. Mizsó kiabál:

— Ide ugyan be ne tegyék kigyelmetek, mert én elharapom a nyakát, Én tisztességes cigány vagyok, engem tegyenek máshova, mert én a „gém“-mel nem leszek egy cserép alatt.

— Ne vickándoazz, Mizsó, mert csendőrért küldök! Bealkalmazzuk hozzád a gémet, aztán te belülről örzöd reggelig, mi pedig kívülről, — torkolja le a cigányt Kötörő.

A rémült utast belökik Mizsóhoz és rájuk zárják az ajtót.

— A fuvart vigyétek Balog Ambrus udvarára reggelig! — adja ki a parancsot a hitest.

A szürös ember megfordul az ut közepén a szekérrel s amint Balog Ambrus javába magyarázza neki, hogy melyik utcába fordulnak be, közévig a lovaknak s lekiált a tétovázó embereknek :

— Ha gémet fogtak kendtek, fogjanak hozzá más tanut, mert én nem érek rá a törvényre járni !

Balog Ambrus utána kap a hosszú horoggal a szekérnek s szerencsésen lekapja a csomó lucernát. De a szekér vígan halad kifelé a faluból. Szomorúan szól Balog a hiteshoz :

— E'bizony elgurigázott, düljön fel!

— Oda se neki! — vigasztalja Kötörő. — Meg van a „gém.“ Az ugyis csak fuvar volt.

A vizipuska házba még mindig remeg az utas. Mizsó odacsúszik hozzá a sötétben és elkezd neki suttogva beszélni.

— Hova tetted a pénzt, te kutya gém? Vald ki nekem . . . Én nem mondom meg senkinek. Téged reggel úgy is felakasztanak.

— Jaj, ne bántson, nem tettem én semmi rosszat . . . Az öreg Gelb fia vagyok Szécsről, a nagyszakálu Gelbé. Ott lakunk az állaskorcsma mellett, -- rémüldözik a „gém.“

— Én meg a méltóságos gróf úr vagyok. Ott lakom a kastélyban! — vigyorog rá a cigány.

Ázután hallgatnak jó darabig. Az örök az ajtó előtt pipázgatnak.

Keletről világosodni kezd az ég alja. Az istállókból kihallatszik az útra, amint a lovak harsogva ropogtatják a kemény szálu lucernát. Egy kútgém is megcsikordult az udvarokon, a jószágokat itatják már ott a gazdák.

A vizipuska házban, a derengő félhomályban, szomorodó társához fordul Mizsó s megszólítja :

— Aki meghalt, az már nem bagózik . . . Gém úr, ha van egy kis bagód, add nekem, mert téged úgy is felakasztanak nemsokára. A bíró úr nem tréfál, — hogy suly egye le a kezét, nekem még most is fáj a hátam, pedig én csak libát loptam, aztán azt sem találták meg nálam, mert már akkora megettük . . . Kampec a te gémi életednek! De úgy kell, minek lettél francia!

Az eltörődött utas nem szólt semmit, hanem átnyújtott a cigánynak egy szivart.

Mizsó megzörgette az ajtót s kiszólt a hiteshoz :

— Nemzetes hites úr! Adjon egy szál masinát!

Kötörő készségesen benyújtott neki az ajtó hasadékán kettőt.

Mizsó rágyújtott a szivarra s a gyufa fellobbanó fényénél megismerte társát. Kiszólt az ajtó hasadékán:

— Hites úr! Francia vagyok-e én?

— Görcs vagy! Akasztófára való vén cigány vagy! — mordult rá Kötörő.

— Akkor e'se francia, aki itt szórakozik velem. Hiszen ez a Fakó Mózsi fia Szécsről. Ismerem, ott törték össze a hegedümet a jenei parasztok, az ő korcsmájukba, a tavaszi vásárkor.

— Az, az, — ugrik fel örvendezve a „gém.“ A Fakó Mózsi fia vagyok, az Ignác, de igazán Gelbnek hívnak.

— Úgy kell, Náci úr, — oktatja a cigány — miért nem beszél magyarul. Fakó Mózsit már vagy ötven esztendeje ismerem, de most hallom először, hogy Gelbnek is hívják. Mi járatba jött ide?

— Schwarz úrhoz jöttem . . . van egy leánya a Regina . . .

— Aha, a páros életre fáj a foga. Tudom már no, — szól közbe Mizsó.

— Kifelé, foglyok, az áristomból! — kiált be az ajtót nyitva Kötörő.

Makszi is nyitja a korcsmaajtót. Amint meglátja, hogy a vizipuska háznál valami történik, kíváncsian oda siet. Akkor lép ki az ajtón a „gém.“

Makszi összecsapja a kezét és felkiált:

— Náci! Mit csináltál?

A „gém“ álmos szeme könnybe lábad, amint mondja:

— A Reginához jöttem . . . megfogtak.

— Eresszék el, emberek, hiszen ez a Fakó Mózsi fia Szécsről, az én vejem lesz, ha megegyezhetünk.

Az emberek zavartan vakarják a fejüket. Balog Ambrus adja ki magából a kétséget legelőbb:

— Minek jár éjszaka, ha jó szándékkal van!

Kötörő meghúzza az Ambrus dolmányát s odasúgja neki:

— Hát nem hallotta kend, hogy jánykérő . . . Tán kend nem botorkált a faluba éjszaka, a Maris apjának tudta nélkül, mikor jegybe volt? A kerítésen is eleget mászkált kend.

— Egye meg a fene, hiszen igaz, huncut az ember, amíg fiatal, — ezekkel a szavakkal nyugszik meg Balog Ambrus.

Kötörő Makszihoz fordul:

— Ugy gondolom, hogy a fáradságért . . . az embereknek . . . egy litert . . . amiért . . . Reginának megőriztük.

— Megkapják, — mondta Makszi s karonfogva Nácit, megindultak a korcsma felé. Az emberek libasorba utánuk.

Amint a hosszú asztal mellé letelepedtek, Balog Ambrus levette fejéről a posztó kalapot. Megforgatta a kezében s szomoruan szólt a mellette pipázó vasvillás társának:

— Meleg van még, koma! Megteszi még a szolgálatot a szalma kalap is. Hej, pedig ebbe de sok kincs belefért volna . . .

HÁROM X.

Merész álmoknak álmodója : én,
 Átmentem életpályám szebb felén,
 S már ősz felé is ballagok.
 Sok színes álmot elsiratva,
 Sok bús csalódás méla rabja :
 Én — már merengve hallgatok.

A fordulónál lelkem vágya von,
 Hogy végignézzek megtett útamon,
 Amelyre, messze, köd borúlt;
 Hogy egybegyűjtsem víg mosollyal
 És titkon felszakadt sohajjal
 A sok könnyet, mi földre hullt.

Beh sokszor is volt könnyező szemem,
 Beh sokszor is volt ernyedő kezem
 És elfogyó az én erőm!
 Beh sokszor álltam megcsalódva,
 Amig mellettem gúnyolódva
 Rohant az élet vakmerőn!

Megállok még egy pillanatra itt,
 Hol harminc évnek látom számait
 Felirva bús határkövön.
 Ma búcsút mond az útitársam,
 Elhagy, hogy többé meg se lássam :
 Az ifjuságom elköszön.

Idáig kísért, itt magamra hágy.
 És véle minden álom, méla vágy
 A múlt ködébe röppen el.
 Számomra mind csak hervadt emlék,
 S az úton, melyen járnom kell még,
 Az élet már nem ünnepel.

Gulyás József.

WILLIAM JAMES ÉS MYERS
„TUDATALATTI ÉN“-JE, MINT A VALLÁSOS HIT
LELKITÜNEMÉNYEINEK ELMÉLETE.

Azok között a valláslélektani kutatások között, melyek hivatva vannak fényt deríteni a vallás lényegére, forrására, egyik fontos és érdekes eredmény Myers „tudatalatti én“-je. Ennek felismerése jelentékeny utat mutatott a valláslélektannak a vallás forrásának felkutatásában s épen ezért nem lesz érdektelen ennek ismertetése.

A vallás kérdése napjainkban egyre nagyobb és nagyobb tért hódít magának a tudomány körében. Érthető jelenség. Mert, bár a múltban a vallás, mint olyan, a tudomány előtt lenézett tényezője volt az ember szellemi életének, de épen azért, mivel szorosán hozzá tartozik az ember szellemi világához, előre látható volt, hogy a tudományos vizsgálódás nem zárközhatik el előle s el sem intézheti könnyen a maga körében, mert lényegében azokhoz a kérdésekhez vezet a vallás is, melyek az ember szellemi világának fundamentális alapjai: milyen viszony van az ember és világa között; mi teszi érthetővé az ember létét; mi az indoka földi vándorlásának s mi az értelme létének? A tudomány maga is kénytelen megállani e kérdések előtt s így kénytelen, hogy a saját leglényegesebb kérdésére, az ember mivoltára feleletet kapjon, megállani a vallás előtt és felkutatni annak lényegét, mely eddig is az ember számára, mint öntudatlan lét-megoldás szerepelt, anélkül, hogy tudományosan beigazolta volna valaki a hívőnek, hogy hite egy létező, megismerhető, észokokkal indokolt valóságon alapul.

A tudománynak az az ága, mely e kérdések megfejtése körül folytat kutatásokat: a valláslélektan, valláspszichológia. Ez elsősorban tapasztalati tudomány s így az általa elért eredmények feltétlenül tudományos értékűek és kísérleteken, megfigyeléseken alapulván, az eredmények megbízhatók.

A valláspszichológia első sorban azzal a kérdéssel számol: milyen viszony van a vallásos hit és tárgya: egy objektív is létező szellem realitása között? Vajjon abból a tényből, hogy az ember bensőleg, intuitív hisz egy felsőbb lényben, mely érzéki észrevétele alá nem esik, lehet-e egyúttal következtetést is vonni arra, hogy hitének tárgya nem illúzió, hanem valóság, létező realitás, mely kifejti önmagát az emberben, aktivitásának jelét adja a szellemi életben; vagy pedig mindez csak illúzió s ami a tapasztalatban mutatkozik, az csak mind az ember munkája, melyről csak legfeljebb nem tud

önmagának számot adni s visszavezeti e képességének eredetét egy illuzorius lényre?

Két kérdés előtt állunk. Vagy az elsőt vesszük kiinduló pontul, vagy a másodikat. De akármelyikből indulunk is ki, fontos az, hogy melyiket bizonyítjuk be és pedig tapasztalatilag is. Az a kérdés, vajjon melyiknek a hipotézise fog megfelelni a tapasztalt okozatoknak, vagyis melyikre lesznek visszavezethetők, mint végső okra, tapasztalatilag is meg logikailag is az okozatok? James az elsőt veszi alapul, miután ezt akarja bizonyítani. Elfogadva azt, hogy az ember a valóságról nemcsak érzékileg, de bensőleg, intuitive is képes benyomást felvenni, ami bizonyosság volna arra, hogy nemcsak anyagi világ létezik, hanem vannak lelki energiák is. Vajjon ebből el lehet-e jutni az egyéni világon, a tér és az idő kategóriáin túl is létező felsőbb hatalomhoz, mely mint háttér áll a megismerhető embervilág mögött s azt az ember előtt ismeretlen módon befolyásolja és vajjon bizonyítható-e ez? James, hogy erre megfelelőhessen, Myers gondolatmenetéhez, a „szubliminális én“ fogalmához fordul:

Már Leibnitznál olvassuk az ő Monadológiájában, mondja James, hogy lelkünk sokkal több dolognak van birtokában, mint amennyiről az ember öntudattal bír; hogy végtelen sok és apró észrevételünk van, mely akarati elhatározásunkat befolyásolja, anélkül, hogy mi erről, mint bizonyos cselekedeteink okáról, tudomással bírnánk és hogy az ember ezek az öntudatlan észrevételek révén a világ mindenséggel összeköttetésben áll. Ezek a végtelen kis észrevételek Leibnitz szerint az érzelmek szubstanciáját alkotják.

Myers elmélete ennek a felfogásnak továbbfejtese, szabatosabb meghatározása. Myers szerint az ember szellemi világa három koncentrikus körből áll: 1. a centrumból, vagyis központból; 2. a periferiákból, melyek a központtól a tudat teljes megszűnéseig terjednek és végül 3. a tudat alatti területből, melyben egy másfajta „én“ létezése tapasztalatilag is igazolható; az első kettő első énünknek különböző árnyalatai. Tudatalatti énünk egy második és másféle tudatnak nevezhető, amelyről nem bírunk ugyan tudomással, de azokból a befolyásokból világosan következtethetünk reá, amelyeket a tudatos éntre gyakorol. Bizonyos egyéneknél és bizonyos lelkiállapotban ez a tudatalatti én jelentkezik és hirt ad létezéséről.

Már a közönséges embernél is tapasztalunk gyakran olyan viselkedést, amely megmagyarázhatatlannak tetszik előttünk. Erről azonban James a Myers-féle elmélet alapján kellő magyarázatot nyújt s mert a tapasztalat összes eredményei igazolják a feltevést, a magyarázat egy lényeg valóságos létezését tudományosan igazolja. Így például az

altruizmus, mely ellene mond a fajfentartás ösztönének s így az értelemnek is, mégis kényszerítő beavatkozást gyakorol az ember észszerű cselekvésére. Tehát e cselekvés oka a tudatos énen kívül esik. A geniális emberek felfedezései olyanok, hogy azoknak előzőleg az emberi én nem volt s nem is lehetett birtokában s mégis valóságok. Ezek tehát úgy tűnnek fel, de tapasztalatilag is úgy kell lennie, mint egy, a mienktől különböző világ kinyilatkoztatásai.

Ezek a tények csak úgy lesznek magyarázhatók, ha feltesszük, hogy az ember, helyesebben szellemi létünk egyik része és pedig a tudatalatti rész, egy olyan világgal áll összeköttetésben, mely az érzékelhető világ mögött áll, szóval egy szelleminek nevezhető valósággal. Ezzel a feltevással a vallás tüneményeinek egész sorozata válik érthetővé:

Igy pl. az ujjászületés, vagy közönségesen a megtérés eszerint azt jelenti, hogy ez a vallásos élmény nem más, mint az, hogy a tudalattól összegyülemelő szellemi erők belépnek az öntudatos, az első én területére s azt előntve, mássá, megváltozottá teszik. A tudatalatti erőknek ez a munkája lehet lassú, fokozatos, ha más külső impulzusoktól ment marad a tudatos én; és hirtelen, ha a tudatos én más, a tudatalatti erőkhöz hasonló erők befolyása alatt is áll ugyanakkor, mikor a tudatalatti erők összegyülemlenek. És így az ima ilyen értelemben tulajdonképpen nem más, mint a tudatos énnel a tudatalatti erőkkel való összeköttetésbe lépése. És így általában véve a vallás a tudatalatti énnel a tudatos énnel gyakorolt befolyás, melyben a tudatalatti én eszköze egy szellemi valóságnak, mely a tudatalatti én segítségével befolyásolja az ént, az embert.

James a Myers-féle elmélet alapján ilyen módon a vallás összes tüneményeit megmagyarázhatóknak tartja.

Az a kérdés azonban, vajjon a Myers-féle hipotézis elfogadható-e igaznak?

James, ismeretelméleti és filozofiai tanításával egy hipotézis tudományos értékét így dönti el: Valamely hipotézis tudományos értékét nem az határozza meg, vajjon megegyezik-e értelmünkkel az elmélet, vagy nem, hanem a célszerűség a döntő, hogy vajjon mennyire lehet az illető hipotézissel a tünemények egy-egy csoportját megmagyarázni. Azt a hipotézist kell igaznak és helyesnek elfogadnunk, amely minden más hipotézist kizár. Így pl. a szabad esést, az általános anyagvonzás magyarázza meg s minden más hipotézis e magyarázatnál elesik önkéntelenül, mert a magyarázat egyedül így helyes, még ha a hipotézis ellene is mondana az értelemnek. Így az éterelmélet, a hőmozgás, az esés stb. stb. Úgy, hogy a tudomány

eme hipotézisei és Myers „szubliminális én“ elmélete között érték-
különbség nincs. Miként amott, úgy ennél is a levezetés igazolja a
feltevést.

Tehát a vallásos hit tárgyának realitása époly kevésbé vonható
kétségbe, mint akármelyik tudományos igazság, mint pl. a fény-
tűnemény, a szabadesés, az éterelmélet, az anyagvonzás. a mozgás
stb., mivel a lelki, szellemi életnek egész csomó tűneménye egyedül
erre vezethető vissza, mint a fénytűnemény az éter létezésére stb
A vallásos hit lelki tűneményei tudományos alapon ép úgy leírhatók
és igazolhatók, mint a tudomány bármely igazsága. Ez „a tudat-
alatti én“ elméletének értéke.

Stunda István.

SZERELEM-SZIRTJÉN.

Szerelem-szirtje bérci oltár
A kék magasság kezdetén
Áldozó napfény glóriázik
Mohával prémelt peremén.

Szerelem-szirt az ihlet réve,
Halk vallomások temploma
A megértések boldog bércé
Szúzi szerelmek szent hona.

Szerelmem! ide sokszor hozz el!
Itt nem nyilaz ránk földi szem,
Mondd, hogy a Mennybe repültünk fel
— S ha megcsókolsz, én elhiszem!

Kiss Géza.

HOGY TÖRTÉNT ?

— A „TÁRSASÁG“-ból. —

Nem tudom, hogy történt
Ki szólalt meg előbb?
Beszélgetni kezdtünk
Sugárzó délelőtt.

És most nézzük egymást
Alkonyati csendben . . .
Én szeretlek Téged!
— Ugye Te is engem?

Kiss Géza.

SZIMET TÁSZÓR.

Irtta: OSVÁTH JÓZSEF.

Alkonyodott. A nap vérvörös sugarai színes zománcot szórtak a sivatag szikrázó homokjára. A hőség már enyhült, de azért a levegő mint egy hullámzó víz reszketett a messziséghen. Észak felől hős szellő suhogtatta meg a kis oázis tikkadt fáit, aztán lebukott a nap a sziriai homok-sivatag tengerébe.

Az oázis fűvén hatalmas szikomórfa alatt egy ifjú feküdt. Mellette a fa tövében meztelen kardja, egy csomó többekévéssé törött nyilvessző a puzdrájában. Fehér ruháján vér és foltok, napégetett homlokán fehér vászonkötés, amit tegnapelőtt hasított az ingéből a római legionárius gladiusa nyomára. Felkönyökölt a fűben, szétnézett köröskörül. Keletről szürke felhők sűrűsödtek, az égre simúlva szívták magukba a nyugati égbolt halvány világosságát. Az ifjú megborzongott. Ismét visszadőlt fekvő helyére kimerülten a vérvesztéstől, elcsigázott teste végignyúlt mint egy halotté. Sovány, pergamentszerű arcán könnyek futottak le a fübe. Halk zokogás hallatszott, mintha egy nevet susogott volna: Taméra, Taméra . . . Aztán csönd lett megint. A szél zizegett a homok közt és messze északnak az Eufrates felé villámok cikkáztak a levegőben.

Három napja jött már a forró sivatagban s azóta pihent a kardja, puzdrájában egymáshoz simúltak törött nyilvesszői. Három napja, hogy Aurélián, a büszke római megsemmisítette kelet ifjú szabad népe seregét: a parthusokat. Háromszor váltották fel egymást Ormuzd és Arimán egyik tengertől a másikig, mióta Szimet Tászor az ifjú harcos felocsudott ájultságából a palmyramelletti csatatéren és nekivágott a sivatagnak északfelé. Lovába dárdát szúrt egy leginárius és őt, míg kardjával vágott egy centurció felé, leütötték lováról. Többre nem emlékezett. A csata már akkor eldőlt. Aurélián hatalmas serege győzelmesen haladott vissza nyugatnak a diadallal és a zsákmánnyal. Akik kevesen el nem estek és el nem menekültek, most messzi a győztes sereg esteli táborában hallhatták a győzők diadal énekét.

Zenobia, az asszony-fővezér külön sátra előtt komoran állottak az örök és bent a sátor pihenőhelyén két nő ült egymás mellett. Zenóbia: a parthusok szépséges vezére és

Taméra: a Szimet Tászór jegyese, Zenóbia udvarhölgye. Együtt fogták el őket, egyszerre csavarták ki kezökből az ijjat, amint biztos kézzel szorták a halált, de már késő volt. A sereg összetört, a legvitézebb testőrség földön feküdt a gladiusok csapása alatt. Hiába volt a parthusok éles kardja, a római cohors elsöpörte őket. Tászor ott esett le lováról előttök Odenát mellett.

Zenobia egykedvűen nézett maga elé Taméra sírt. Zokogása olyan fájó volt. Sötét haja fürtökben borította bíbor ruháját.

— Ne sírj Taméra! Ne hallják azok kint, hogy úgy fáj a sorsunk.

Taméra felemelte fejét. Barnapiros arcát sápadtra mosta a könny, szemei zavarosak, vörösek voltak. Szünt a sírása, de aztán megint elcsuklott.

— Ne? De mikor minden, minden elveszett.

— Nekem nem? Férjem, gyermekem, népem, hazám.

— Apám, Tászor! . . . — aztán sírt megint.

Zenobia arcát keserűség öntötte el. A szeme kigyulladt, de nem az a fény égett benne, ami Palmyra előtt a sereg élén, hanem a szenvedő megaláztatás elleni dac. Keze ökölbe szorúlt, keserűen kiáltotta:

— Ormuzd, te nagy Isten, ezt érdemeltük!?

Kívülről egy centurio durván meglökte a sátor karóját és komoran kiáltotta: Silentium.

II.

Kelet felől ismét fellépett arany arcával az örök napisten. Szürke, párás levegő szállt fel, tisztult élesedett a sivatag körvonala. Lent a látóhatár szélén világos türkiz színben játszott az ég és feljebb, amint harangalakba összesimül az ametiszt minden változatán olyan volt, mint a jóságos, szelíd kékszem. Tászor felébredt. Elég erősnek érezte magát ismét; jót ivott az oázis kútjából, aztán elindult megint. A teste pihent, nyugodt volt megint, de a lelke égett, szenvedett. Tegnap még látta Palmyra égbenyúló lángjait. Tudta, hogy mögötte elpusztult minden, tudta, hogy hazája megsemmisítendő zsákmánya a rómainak. És elpusztult minden. A nép, az ország, a város, a nagy királynő és minden, minden

. . . Taméra . . . Tömött, sötét haja gránátköves tüvel volt feltüzve fejére. Ott ült az elefánt harci kosarába. Mikor elbúcsúztak — megcsókolta először és utoljára . . . A vérét beszívta valahol a homok, de a csókja most is ég az arcán. Tüzel, lángol, mint a vér, mint a nap délben az égbolton. Elnézett sokáig nyugatnak, hosszasan, szótlánul, eltorzult arccal. Feje felett a nap ontotta ezernyi apró sugarát a homokra, amelynek minden pici szerencséje a Tászor lelkét sütötte. Rekedt, vontatott hangon szólalt meg:

— Elhagytál Ormuzd, te jó, te tiszta szent, a világosság örök Istene! Rabló sakálokkal büntetted minket. Tűzsugarad most jobban éget mint a szerelem és a fájdalom, de te leszállsz este és reggel újra feljössz. Eljövök én is bosszúlni!

Leborúlt a földre, fejét a forró homokba fúrva, lassú vontatott hangon imádkozott. mint a szír papok az áldozatnál. Aztán felemelkedett. Meghajlott a napisten arany orcája előtt és elindult.

Másnapra elhagyta a sivatagot. Hegyek következtek nagy lombos erdőkkel. A sebe beheggedt. Embert nem látott sehol amerre jött. Az árnyék, a hűvös jó volt. Úgy érezte magát, mint hüs alkonyatkor a sivatagon. Tarka, színes virágok nyíltak az erdőkben. Kék, fehér, piros virágok és az erdő bokrai simúlva födték be őket. Egyszer megállt a nagy százas fák közt. Mintha hangot hallott volna. Emberi hangot. Valami szomorú dallam szűrődött ki a bokrok közül fájón, szomorún, mint egy halottas ének. Tászor arra tartott. Szét nyílt a bokor és egy kis tisztás állt előtte. Odább, a tisztás szélén egy férfi. Izmos, hatalmas ember volt, hosszú fekete szakál nőtte be az arcát, ruhája valami bőrféle. Mögötte egy kunyhó, galyakból, rőzséből összetákolva és előtte egy oszlop nyult ki a földből, amint keresztül volt egy másik. Kereszt. A szakálos férfi ott térdelt a kereszt előtt énekelt, verte a mellét. Tászor elbámult. Ő sohase látott még ilyet. Valahogy megrezentette a bokrot és a férfi észrevette. Ránézett, felkelt, feléje ment.

— Ki vagy te?

— Parthos férfi vagyok.

— Gyere ide hozzám, ha jó ember vagy. A fejed kibántotta?

— Kaptam rómainál csatában.

— Még mindig háboruznak az emberek?

— Ők jöttek ellenünk. Elpusztítottak, megölték, kirabol-
tak mindent.

— És most hova mégy?

— Megyek, hogy visszajöjjek bosszút állani. Megyek a
médekhez, perzsákhoz, hogy megnyerjem őket a háborunak.
Megyek Kisázsiába, hogy fellázítsam az elnyomottakat és
megbosszuljam hazámat, népemet. Megbosszuljam Tamérat.

— Ki volt az?

— A jegyesem. Megölték őt is, a népem is.

— Te király voltál?

— Nem. Parthos katona.

— És bosszút fogsz állani?

— Igen.

A szakálos férfi elébe lépett. Szemében valami végtelen
szelídség látszott, olyan volt az arca, mint a keresztyéneknek
a Cirkusz Maximusz arénájában.

— Ismered Jézust?

— Nem.

— Ő volt az egy Isten fia, aki a világra jött, hogy
megtanítsa szeretni az embereket, hogy megtanítsa őket a
bosszúállás elfeledésére.

— Te láttad?

— Én nem. Kétszáz évvel azelőtt élt ezen a vidéken
egy ember. Tamásnak hívták. Az ismerte őt, mert a tanít-
ványa volt. A nagyapám és az apám ötleme ismerték meg
Jézust és ő utána hirdették: „Szeresd embertársadat, mint
magadat.“

— És ő mindenkit szeretett?

— Igen. Mikor a zsidók keresztre feszítették, akkor is
őértök imádkozott.

— Ez itten Jézus a kereszten, akihez imádkoztál?

— Ő. Őhózzá, meg Istenhez, hogy tanulják meg, egy-
mást szeretni az emberek. Tegnap már tudtam, hogy háboru
van. Egy asszony jött erre kis gyermekével menekülve ron-
gyosan, éhesen. Én adtam nekik valamit, aztán tovább
mentek.

— És te nem félnél, ha erre jönne a rómaiak. Ha
elpusztítanák mindenedet, ha kidöntnék a keresztedet, ha
bántanának?

— Nem, mert csak a testemet ölhetik meg, de a lelkem élni fog.

— És én mért szeressem az embereket, az ellenségeimet is?

— Mert mind az Isten gyermekei vagyunk.

— És te elhiszed, hogy fogják valaha szeretni egymást az emberek?

— Hiszem, mert a szeretetnek el kell terjednie a földön, mert a szeretet mindennél erősebb. Hiszem, hogy egykor nem lesz ellensége ember az embernek. Ne menj te bosszút állani. A néped, a hazád csak többet szenvedne, a jegyesedet ugyse kapod vissza. Ismerd meg Jézust, tanulj meg a szeretetet, bocsáss meg ellenségeidnek. Én beszélek neked róla, megtanítlak rá. Ülj ide mellém a kunyhó elé, ugyis fáradt vagy.

Tejet, gyümölcsöt és kenyeret hozott ki a kunyhóból, megkínálta vele Tászór.

Alkonyodott

Marduk lelkének utolsó sugarai ragyogtak már a földön, csilogva törtek meg a lombos fák fényes levelein, aranyragyogást öntve el mindenre, aztán szép lassan összefolytak a lombok alól kiszűrődő homállyal. Elaludt az erdő, csak néhol álmódott rosszat egy-két kiabáló kis madár, csak ott a nagy kereszt alatt volt ébren még a két férfi. Éjfél is elmult már, mikor felkelt a szakálos remete, leborult a kereszt alá és imádkozott, énekelt az előbbi zokogó hangon. Tászor csak nézte, nézte, egyszer csak felállt és odaborult ő is a kereszt tövéhez, egy új világ küszöbére. Sírt.

Aludt az erdő. Isztár, a jóságos földanya keblére ölelte fáradt gyermekeit. Felülről Szin, az ezüst arcú holdisten kacagva nevette az álmódó, fantaszta világot.

A sárospataki főiskola aranykönyve.

IV. A sárospataki főiskola hadbavonult jelenlegi és volt növendékei:

Név	Minőség	Megjegyzések
Pálóczy Barna volt joghallgató Mád.	A tiroliai császárvadász-ezred zászlósa.	Az északi harctéren 1914. decemberén combján srapel-sebet kapott, karján csonttörést szenvedett. Véglegesen szabads.
Zitás Bertalan színész. Taktaprügy.	Zászlós.	Az északi harctéren balkarján megsebesült.
Farkas Endre joghallgató. Sztropkó.		Az északi harctéren kapott sebeibe Ungváron meghalt.
Peramartoni Nagy Ernő takarékpénzt. könyvelő.	Tartalékos zászlós.	1915. augusztus 30-án Kelet-galicziában hősi halált halt.
Adriányi (Apacs) Árpád 1912. érettségizett, orvostanhallgató. Örös.	10. honvédgy.-e hadapródjelöltje.	Az északi harctéren az első osztályú vitézségi érmet megkapta. Orosz fogságban van.
Czövek István szépműv. akad. végzett. Sajókazinc.	A 3. honv.-tüzér-zászlóalj tüzemestere	Az északi harctéren 6 hónapig harcolt, betegen feküdt Jaroslauban. Felgyógyult és önként kérte a menetszázadba való beosztását.
Fazekas Lajos volt növ., műgyet. hallgató.	A 10. honv.-gy.-e. önkéntes tizedese.	Sebesülten orosz fogságban.
Veress Bálint volt gimn. Balsa.	Zászlós.	Karján és vállán megsebesült.
Hézszer László volt gimn. Tállya.	10. honv.-gy.-e. hadapród.	Orosz fogságban.
Toldi Miklós volt gimn. Tállya.	10. honv.-gy.-e. hadapród.	Orosz fogságban.

LEVÉL A SZÉKELYFÖLDRŐL.

— Irta : BENCZE DOMOKOS. —

Édes jó Barátom!*

Leveledet hála Istennek. megkaptam.

Napos, mosolygó ég, vidám, üde zöldje az erdélyi nyárnak, sebesen suhanó fecskék, ragyogó harmatcseppek a fűszálakon, mint valami pompás primadonna-ékszer és csodálatos zene a fák között, amikor olvasom . . . A Hargitár-ról karcsú, sugár füstoszlopok nyújtóznak magasra. Menetelő katonák énekelnek sajtóságos, indulószerű, komor nótákat, melyekben egy maroknyi nép évezredes fájdalma, szenvedése zeng.

Mi várunk valamit!

Mi székelyek, ifjak és öregek várjuk a pillanatot, amikor megvillan fejünk felett a hadak istenének rettenetes kardja, hogy utat mutasson a tenger felé, mely páncélos gályáink büszke tornyát fogja ringatni kelet felé. Van még a szívünkben egy forrás, mitől megtermékenyül a sziklák kopár oldala, dúsabban szökken szárba az arany kalász a Rika mellett s mivel megöntözzük elhullott bajtársaink temetődján a korhadozó fakeresztek tövét, hogy rügyet hajtson, mint egy keserű rajongás szent tanújele.

Itt a balladák országa van, ahol beszélnek a kövek és minden szó, mely útjára kél a nagy hegyek felett, a mi múltunk tragikus dicsőségéről beszél. Mi visszavárjuk Bem apót, a szürke kis öreg katonát, hogy rohanjunk vele a nagy béke véres hajnalában, a halál örök rajongásában. Ez a mi szentségünk, melyet karunkra övezünk, mint vas-erős izmot a harc bélyegéül, szívünket zárjuk be vele, mint pecsétjével e nyomorúságos, édes kis haza imádatának. Itt minden talpalatnyi hely egy kiáltó, érces torok, mely mennydörgő szózatában fegyverbe hívja Csaba szétporlott hőseinek ivadékait.

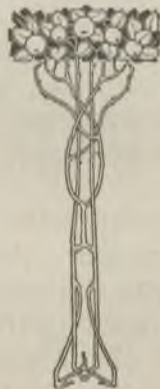
És mi egytől-egyig elmegyünk. S ha gránátok vágna új barázdát az ekenyomok helyén, nem vonakodik egy se közülünk testéből építeni barrikádöt az ellenség elé, miután

* A szerkesztőnek van ugyan címezve, de az Ifjúsági Közlönynek szól. És pedig — gyönyörűen. K. G.

kaszájából kovácsolt fegyvert és lelkéből faragott rímeket a halálba menők harci riadójához.

Kértél, hogy írjak magamról és imhol: írtam. És ebben benne van minden, ami szomorú, minden, ami édes, minden, ami vigasztaló. Ez az az alkotás, melyet nem én alkottam; ez az az irodalom, mely betű nélkül született a szabadság e megáldott földjén és átremegett a szívemen. Más egyebet aligha küldhetnék neked. A szívemet, mely tele van veled és azokkal, akik szeretnek, egyszerű emberek, pataki diákok és jóakaró professzorok. És elküldöm a szeretett és oly kedves Ifjúsági Közlönynek is, aki engem oly melegen ölelt keblére, mint ez a föld, mely bölcsőt adott nekem, tejével táplált, álmokba ringatott és begyógyította a sebet, ha fájt valahol. Ez az első szárnycsapás, mely fölemelt, az első szó, mely a lelkembe vágott, az első ölelés, mely gyöngéden körülfogott, az első csók, mely szerelmesei közé avatott — ez volt nekem az Ifjúsági Közlöny.

Vedd szívesen ezeket a sorokat, melyeket emlékül írtam neked a hazámról. Ha kormos lesz a levegő feletünk, ha vér freccsen a fenyők kérgére és számtalan sír domborul a letaposott völgyeken, melyeknek valamelyikében magam is várni fogom a névtelen halottak feltámadását, hadd jöjjön el legalább a lelked mihozzánk, hadd legyen emléked valami, amiről kedvesen gondolsz reám, akit az élet megtagadott s akit az életben annyian megrugdaltak . . .

MARGITKA MEGHALT.

— Irta: KISS GÉZA. —

Tele volt akkor az iskolakert májusi kacagással, mint egy szerelmében boldog szív édes gerjedezéssel . . . Bomladozó rügyek illanó illata a levegőben, születő levélkék első hintázása a szellőlibbenésben, — csupa fogamzó remény, induló sors, újuló élet ez! Ennek a bölcsődalát zendíti meg a Csend feszült líráján valami természetfeletti életirányzó kéz. Ennek tiszteletére gyújtogat örömtüzeket a juharfák hegyén az életszikrát sziporkázó napsugár. Nézd, hogy repdes egyik sudár-omorról a másikra; ni! most leszökken a földre eleven életté alakulva, ringó lépésű leánnyá testesülve.

Most jelenik meg a lombok összehoruló diadalíve alatt, mintha a napsugáron ereszkedett volna le: — Margitka. Milyen fénylő, fehér az arca! Mintha a tejút ezüst pora csillogna rajta. Hogy aranylik a haja! Talán a napsugárból szőtt koronát tündöklő homloka köré. És a szeme milyen ámuló! Mintha idegen volna neki ez a múltó földi világ. Mirjám lehetett ilyen égben termett, a Jézus szűztestű anyja. Nem is tudja talán, hogy a földön jár. Hogy is tudná, hiszen ott megy mellette a szerelmese. Ilyenkor nincs helye a tudásnak, csak a sejtésnek, érelemnek. A mély szerelem ilyen.

Szó is alig vetődik az ajkakra, csak a szív beszél zengő orgonáknál ékebben. Mert nem akkor áldotta meg az Isten az embert, mikor a beszédet ajándékozta neki, hanem mikor érteni adta az egyik szívnek, hogy mit dobog a másik?! Ugyan miről is dobogna, mint boldogságról?! Hát a rügy, a levél, a virág, dal, sugár nem mind azért van, hogy ők ily kacagó szépségek közt boldogan sétálhasanak? Vagy a Május, a boldogság nem tart örökké? . . .

. . . Nem, nem . . .

A májusi fák reménység színe szeptemberre a halál hervadt sárgaságára vánnyadt. Az élet-erjesztő napsugár már csak síri virágok, gyász-krizanthémok szirmait bontogatja. Nem az életöröm tüzeit gyújtogatja már, hanem az elmúlás siralmas mécseit. Hát Margitka vajon hová tűnhetett? . . . Meghalt. Az őszi csend ernyedő húrú líráján halódó sírásmokat sírat egy sírontúli kéz. Van olyan finom szövésű

lélek, amely nem bírja ezt hallgatni; van olyan félnék ütemben dobogó szív, mely meghasad belé. Margitka ilyen lehetett. Vissza kellett szállnia oda, ahonnan a sugarak erednek, ahol az ibolyaszín levegőrétegek az örökkévalóság zenéjét zengik.

... És amerre járt, hullongó levelek gyászával telik meg az iskolakert, mint egy mindenét vesztett szív, a boldogságot sirató könnyek égő kínszenvedésével...

ADATTÁR.

AZ IFJÚSÁGI ÉNEKKAR KÓTATÁRAI.

A sárospataki főiskola dalos ifjúsága nagy szolgálatot tett a magyar irodalomnak és a magyar zenetörténetnek az által, hogy az énekkar által énekelt dallamokat s a dallamokkal együtt a nóták szövegeit is feljegyezte saját használatára ugyan, de mégis az által, hogy a feledéstől megőrizte őket s az utókorra hagyta, öntudatlanul, akaratlanul is munkásává, még pedig szorgalmas munkásává lett a folklorisztikának s a zenetörténetnek. Egyik-másik kótatár becse csak a szakember előtt világosodik meg. Az Ehrenfeld-kodexet, a Ferenc-legenda legrégibb feljegyzését, a legnagyobb becsű magyar nyelvemlékek egyikét, úgy találta meg Ehrenfeld, akiről el van nevezve, hogy gimnazista korában társai megdobták vele s ő felvette, nézegette a vén salabaktort s a becsét még nem ismerve, eltette. Csak később derült ki nagy értéke. Így az ifjúsági kótatárak is ott hányódtak a padláson, gyermekek játszanak velük talán még most is, akik a mai kótáktól eltérő ákom-bákomokkal telerajzolt lapokat elolvasni nem tudván, játéknak használják, sőt szét is tépik e könyveket. Pedig ha becsüket ismernék, megkímélnék őket. A főiskolai könyvtár tulajdonában levő 513. számú kótatárról Kacsóh Pongrác dr., a János vitéz szerzője, a Magyar Figyelő 1911. 17. és 19. számaiban megállapította, hogy 43 dallama hivatva van kitölteni azt a hézagot, mely a kuruc idők s a Pálóczi Horváth Ádám 1813-ban összeírt „Ó és új... énekek“ gyűjteménye között van. Több kótatár igazi népdalokat tartalmaz, ami azért említendő, mert az Erdélyi János gyűjteménye előtt (1846—8.) megjelent igazi népdalok száma igen csekély,* másrészt pedig a már megjelent gyűjtemények dalainak értékes változatait tartalmazzák.

Most összeállítom ezeknek a jegyzékét, hogy ha véletlenül az

* Váci énekes gyűjtemény I. kiad. 1 db. 1799., 2 db. 1801., II. kiad. 1803. — Érzékeny és vig dalok I. kiad. 1826., II. kiad. 1834. — Kecskeméthy Csapó Dániel Dalfűzérke (4 db., 1844—6.) — Szakál Lajos Cimbalom (1844.) — Erdélyi János Népdalok és mondák (1846—8.) — Utánok jönnek: Kriza J. Vadrózsák (1863.); Thaly K. Vitézi Énekek I—II. (1864.), Adalékok I—II. (1872.); Pap Gyula (pataki diák volt) Palócz népdalok (1865.), Arany L. és Gyulai Pál gyűjt. (1871—2.), Kálmány Koszorúk (1877.), Szeged népe (1881.), stb., stb.

olvasók kezébe kerülne egy ilyen (új) kótatár, tájékozódva legyenek esetleges értéke (kora stb.) felől.

1. Az 513. számú kótatár. E melodiárium 1787—1792-ből való, noha a 219. lapján 1783-as, a 221. lapján 1781-es, a 220. lapján 1780-as évszám is olvasható. Írója pataki diák volt. Tulajdonosa Szkárosi István, majd József, akik szintén pataki diákok (s talán a könyv írói is) voltak. Az elején halottas énekek vannak, a 82. lapján a „Kellemetes kikelet“ 6 versszakból álló változata. A többi versek világi dalok, (90.) harci énekek, (91.) ünnepi versek, diáknóták, (434—5.) latin versek. A 231. lapján kezdődik az a rész, mely a Kacsóh Pongrác szerint igen értékes 45 dallamot tartalmazza. Van benne még 3 iskolai vígjáték is, melyet Harsányi István az Irod. Közl. 1914. 332—347. lapjain adott ki.** Tartalomjegyzék a 184—9. lapokon van. Végül régi receptek zárják be a kéziratot kötetet.

Gulyás J.

(Folytatjuk.)

** Megfejtésüket l. Ethnogr. 1913. 295., 361. l.

DIÁK-HUMOR.

— Közli: *Gejza diák.* —

Úgy érzem szükségünk van erre a rovatra. Ne csak az alkotó, hanem a kacagó kedvünknek is legyen a tüköre ez a lap. Ilyen bohémossal hajlamú, de töről metszett magyar zamatú diákvilágunk, mint a pataki, a legnagyobb kincse becsületes szívének, jólelkének mosolytermő humora. Ugy tudom én sajnálni a tiszavirágot, hogy csak egy napig él: És a mi életünk úgy hasonlít az övéhez. Mennyi remek alak, hány értékes történet merült bele a feledésbe, ami alkalmas lett volna, hogy feldolgozva örökítse meg a pataki diákélet szépségeit. Próbáljunk legalább egy maroknyi verőfényt összegyűjteni, amit a lelkünk áraszt, ami fényt vethet kevésbé ösmert életünkre, de talán — mások lelkére is! Azt hiszem, meg fog telni ez a rovat, mert van egy igen kedves kollegánk, akinek szavajárása: Erről jut eszembe... és akkor lead egy viccet, melyen sokszor az egész konviktus kacag. A múlt éven igen bántotta, hogy nem vették be katonának, mert erősen — rraccsol. Mi azonban elnézőbbek leszünk, mint a sorozó bizottság és a jövőendő számokban besorozzuk egy pár szerencsés ötletét.

Bibliai alapon.

Fent írt kollegánk vérét akarta szívni valamelyikünk: Ejnye pajtás, hogy lehet úgy ellustulni, hogy már nem is borotválkozol?

— Hát nem meg vagyon írva, — vágott vissza a kérdező — hogy ne csinálj te magadnak *faragott* képet?!

Megnyugvás.

Szónoklattani gyakorlatokon a kivetett Szónok szemében igen szívesen szoktuk meglátni a szálkát. Egyik kartársunk szemében is annyit felfedeztek a bírálók, hogy szegénynek a szemét is majd kiszedték. A végén maguk is megsokalták és engesztelni kezdték, hogy nem kell azt nagyon a szívére venni!

Erre mosolyogva legyintett és egy budhista pap mindenben megnyugvó bölcsességével szólt:

— Sohasem volt még az rossz gyümölcs, amit a darazsak kikezdték.

IRODALOM.

Aage Madelung: Hadinaplóm.
Ezt a könyvet csak büszkeséggel és szeretettel lehet olvasnunk. Mert a hazánk és nemzetünk iránt érzett legőszintébb tisztelet és szeretet sugalmazta. Megvan a maga feltétlen becse, mert határozott írói értékek csillognak benne, de ezek az értékek az érzelmek tüzeiben feloldva nemcsak fényt, de meleget is sugároznak. Thémái megelevenednek előttünk, alakjai ismerőseink. Olyan jól esik ezeket a finom tollal írt történeteket olvasnunk: az ujhelyi kórházzról, melynek ablaka a Sátor-hegyre nyílik, a tizes honvédek hírneves főhadnagyáról, Nagy Györgyről, akit csak a legnagyobb hősokeket, a legnemesebb férfiakat megillető csodálattal tud említeni; a katonás, izig-vérig magyar alispánról, aki ha ideje engedi, művész is; a cigánymuzsikáról, mely a Csak egy kis lánytól Czinka Panna szívszaggató keservéig az érzelmek minden skáláján végigrepíti a lelket; az ösmerős felvidéki városokról, a Kárpátokról, melyek „kék, megkövült hullámsor“ gyanánt övezik a magyar rónát. Tele van ez a könyv rajongó szeretetével ennek a *minden elképzelhető gazdagsággal megáldott földnek*. És annyival is értékeesebb ez a rajongás, mert aki ezt

érzi és érzékelteti, egy nagyszerű világlátottsággal és bámulatos emberismerettel zománcozott írói talentum. Ezt bizonyítja ama ropant gyakorlottságra valló biztonság, mellyel az új helyzeteket, viszonyokat és egyéneket — úgyszólván az első pillantásra — élesen és tisztán látja. De nemcsak a front mögötti életnek, hanem a nyüzsgő, mennydörgő, teljes dühével tomboló csata-jeleneteknek is drámai elevenséggel szemléltető krónikása. Remek példája ennek a Küzdelem a Barkószorosért c. cikke. Aktualitásán, helyi érdekén, művészi értékein kívül különösen vonzóvá teszi Aage Madelung könyvét az a nyájas közvetlenség, amely a féltve őrzött naplókat szokta oly élvezetes olvasmányokká avatni. A kötet befejező sorai, de még inkább a híres újévi cikk az *Ave Hungaria!* a legremekebb óda, amit idegen toll a magyar földről és népről írt. A könyv elején érdekes ismertetést ad a szerzőről a fordító, ki egészen színes, élvezetes fordításban tolmácsolja az eredetit. Különös elismerés illeti az Athenaeum-ot az izléses kiállításért. A kötet elején Aage Madelung sátorlaj-ujhelyi fényképét találjuk.

K. Géza.

Kiadja: a főiskolai Ifjúsági Egylet.

Kiadóhivatali főnök: Adorjáni Győző IV. hh.

HIREK.

Szerkesztőségünk tagjai lettek: Főszerkesztő: Ladányi Mihály szénior, hivatalból. Felelős-szerkesztő: Kiss Géza. IV. é. hh. Társszerkesztők: Osváth József és Stunda István IV. é. hh.-k. Kiadó-hivatali főnök: Adorjáni Győző, IV. é. hh.

Peramartoni Nagy Pál végzett joghallgató, Sárospatak hőse, a 34. gyalogezred több ízben kitüntetett hadnagya főhadnagygyá léptetett elő. Engedje Isten, hogy több előléptetéséről halljunk hírt!

Szeptember 10. Régen nem volt már az alma máternek ilyen lélekemelő ünnepélye, mely *Komjáthy* Gábor ungvári lelkésznek főiskolai lelkészi gondnokká való beiktatását is magában foglalta. *Novák* Lajos főiskolai lelkész bensőséges érzelmű, mesteri művű fohásza után több gazdag tartalmú beszéd hangozott el. Közvetlenül az ifjúság lelkét igyekezett megragadni *Rohoska* József közigazgatói évmegnyitója. Klasszikus alkotás. A modern életfejlődés háború irányította követelményeinek eme szentháromságát állította eszményül a tanuló ifjúság elé: éber *kötelességérzés*, akaraterős *munkaszeretet* és *hűség* a munkára fegyverező anyaiskolához!

Ha az általa jelzett irányban halad az ifjúság, akkor Isten gazdag áldása leszen ezen az éven, de a hazán is, amelynek fegyvertelen fiai is hősök a békés munka terén.

Hittanhallgatók figyelmébe. A theológián az előadások megkezdése tanügyi és gazdasági okokból okt. 20 ra napoltatott el. Ezen az időponton túl szabadságolásra senki sem tarthat igényt és *aki magát október 20-án déli 12 óráig nem törzkönyvezteti — a theológiáról önként kilépettnek minősítettik.*

Joghallgatók figyelmébe. Az akadémia jogtudományi karán az előadások megkezdődtek. Azok a joghallgatók, akik katonai szolgálatot teljesítenek — ha ezt igazolják! — okt. 8 ig, azontúl okt. 31-ig köziskolaszéki engedéllyel még beiratkozhatnak. *Azok a joghallgatók, akik alapvizsgálatra katonai elfoglaltság miatt a rendszer időben meg nem jelenhettek, alapvizsgálatra bármikor jelentkezhetnek.*

Lapunk legközelebbi száma okt. 25-én jelenik meg, kérjük a kéziratokat Kiss Géza felelős szerkesztőhöz okt. 15-ig beküldeni.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Kartárs. A kartársi érzésnek még csak nyomát se tudjuk önben felfedezni, hogy ily kartácsnál veszedelmesebb hatású bombasztokkal akarja szétrobbantani szerkesztőségünket!

Ady megnősült. Meg, meg, de ha tudta volna, hogy ezzel önből oly ijesztően vad verset vált ki, — higye el — nem követte volna el ezt a majdnem végzetes lépését!

Nem közölhető a *Herslit* sorozzák c. „korrajz.”

Legrégibb

és leghirnevesebb vendéglő Sárospatakon a

Feldmesser Herman

a mai modern igényeket teljesen kielégítő

vendéglője!

Izléses vendéghelyiség, kitűnő magyar konyha, jó bor, valódi kőbányai sőr, kényelmes szállodai szobák kaphatók.

A legpontosabb, legelőzékenyebb kiszolgálás.

Alapítva 1810-ben.

Haltenberger Béla

KASSA.

A gyár teljes üzemen van. — Ruhás és gallértisztítás a legszebb kivitelben. Gyász esetben ruhák festése fekete tőre — soron kívül. —

Postacím: HALTENBERGER RUHAFESTŐGYÁR : KASSA.

Miért

kap annyi megbízást a kassai Haltenberger-féle ruhafestő, vegytisztító és gőzmosógyár?

Mert

a cég teljesen megbízható, a munkája gyors és kifogástalan és az árai jutányosak. Képviselet Sárospatakon az ifj. DANCZIGER JÓZSEF cég

Igentisztelt Uraim!

Szives figyelmöket arra hívom fel, hogy

áruházamban

mindennemű uridivat cikkek a lehető legdusább választékban kaphatók. Kérem szives bevásárlásainknak minél alább való eszközzésére. Magamat szives pártfogásukba ajánlva, vagyok kitűnő tisztelettel

Deutsch Hermann

A főiskolai könyvkereskedésben bárhol megjelent könyvek eredeti bolti árban kaphatók.

Nagy raktár: Jogi, theologiai, szépirodalmi, imakönyvekből és ifjúsági iratokból. Írások, levélpapírok, hegedű-kellékek, festészeti és fényképészeti cikkek jutányos áron kaphatók. — Vidéki megrendeléseket azonnal elintézzük, 20 koronán felüli megrendelést bérmentve küldünk.

Főiskolai könyvkereskedés és könyv-
kötészeti kezelőség. Sárospatak.

Nagy választék képeslapokban, he'enkint ujdonság!
Bel- és külföldi ujságok, folyóiratok előfizetési irodája!

'HUNGARIA'

mosó s vegytisztító intézet S.-Patakon.

Van szerencsém a m. t. közönséget
értesíteni, hogy a Rákóczi-utcán a
mai kornak teljesen megfelelő

vegytisztító intézetet

létesítettem. Elvállalok minden e szak-
ba vágó munkát, u. m. férfi- és női
ruhák, keztük, függönyök, szalagok,
csipkék, nyakkendők és fehérneműek
tisztítását. Kelme és ruhafestést min-
den színre elvállalok. A n. é. közön-
ség b. pártfogását kérve, maradok

tisztelettel

Neumann Mór mosó és vegytisztítóintézete.
Gallérok 7 nap alatt készülnek, Szőrmetisztítás.

HA NINCS STENDIG S.

pontosan járó órája, keresse meg.

órás és ékszerész sárospataki üz-
letét, mely a legmegbízhatóbb bevásárlási
forrás. — Zseb és ébresztő órák, arany
ezüst és szíj láncok, mindennemű ék-
szerek a legnagyobb választékban kap-
hatók. — Villanylámpák a legkülönfélébb
kivitelben, 6 óráig égő elem csak 50 fill.
Becserél s javít órákat két évi jótállással.

NYOMTATVÁNYOK

ugymint
heti és havi folyó-
iratok, üzleti nyomtatványok,
levélpapírok, borítékok, névjegyek,
stb. stb. a legmodernebb kivitelben
készülnek a Reform. Főiskolai
nyomdában Sáros-
patakon.

„AMERIKA“-szálloda

és vendéglő Sárospatakon, a vasut mellett. Olesó, kényelmes, tiszta szobák.
A vendéglőben kiváló jó magyar konyha, elsőrendű hegyaljai tiszta borok.

Tulajdonos Ornstein Ignác Sárospatakon.

Nyomatott a ref. főiskolai könyvnyomdában Sárospatakon